

I

Ljubov Michajlovna řekla, že máma špatně a těžce dýchala. Dozvěděla se to od kněze. Tak dýchají lidé před smrtí. Světlo bylo dobré a bylo bezvětrí. Světlo bylo zlaté, jako v srpnu.

Ruka Ljubovi Michajlovny, mírně oteklá a našedivělá, ležela na opěradle gauče. Je to zvláštní, napadlo mě při pohledu na tu ruku, copak se bez posvěcení kněze nedá pochopit, že člověk umírá, když je i tak jasné, že umírá?

Ljubov Michajlovna má klidný obličej. Věří v Boha a její rakovina ustoupila. Nejspíš si myslí, že rakovina u ní ustoupila proto, že věří v Boha. A taky se jí v obličejí zračí převaha. Jako by v klíně držela neviditelný pohár života, který vyhrála v soutěži s mojí mámou.

Andrej řekl, že mi zítra v deset dopoledne zavolá Michail Sergejevič. Andrej už dal jeho tchánovi peníze na benzín, aby se mnou zajel pro popel. Zvládla bych to i sama, ale tady je důležité projevit účast. Účast a starost. Světlo bylo moc pěkné a teplé. I nudlová polévka se povedla. Všechno se povedlo, jak jsem slíbila. Důležité je být pozorný.

Manžel máminy bývalé sousedky na odchodu z pohřební hostiny řekl Andrejovi, aby nebyl smutný. Řekl, aby mu zavolal, když bude chtít zajít na ryby. Andrej řekl, že zavolá. Ale já vím, že nezavolá, tady je důležité účast a starost přijmout.

Ljubov Michajlovna řekla, abych přijala její upřímnou soustrast. Přijala jsem ji. Ljubov Michajlovna mámu měsíc napájela svatou vodou: tři polévkové lžíce

s modlitbou ráno, tři polévkové lžíce s modlitbou večer. Ljubov Michajlovna řekla, že máma po setkání s knězem pookřála a postavila se na nohy. Řekla, že máma se smála a uvařila polévku.

Máma řekla, že kněz jí dal na hlavu nějakou kravinu a poprosil ji, aby se kála, a sám odříkával modlitbu. Máma řekla, že nic nepochopila. Ale Ljubovi Michajlovně nepřiznala, že pravoslaví v nemoci moc nepomáhá. Obzvlášť když člověk v Boha zrovna nevěří.

V dětství mi říkali, že když se pohřbívá člověk a prší při tom, je to dobře. Jednak je dešť na cestu dobré znamení a taky to znamená, že příroda pláče. Příroda projevuje účast a soucit. Když jsme pohřbívali otce, mrholilo. Ale v únoru neprší, místo deště je pěkné světlo. A v tom světle je všechno hodně ruměné a dokonalé, jako jablko.

Všichni jakoby nic seděli na gauči, na kterém máma umírala. A pak všichni naráz odešli. Sklidili jsme s Andrejem ze stolu a umyli nádobí. Andrej řekl, že z pohřební hostiny se nesmí nic vyhodit a jíst se musí jenom lžičkami. Řekl, že všechno umyje, pustil televizi v kuchyni a začal mýt nádobí. Nosila jsem mu prázdné talíře. Do večera zbývalo ještě dost času.

Andrej se zeptal, jestli krematorium funguje v noci. Nevím, odpověděla jsem, ale vím, že jsme měli přijít na řadu v 16.30, takže tělo už je spálené. Andrej řekl, že je to svinstvo, spalovat živé lidi. Nic jsem na to neřekla a jen si pomyslela, že máma není živá, ale mrtvá. Sedla jsem si na gauč a dívala se na televizi. A pak jsem si na gauč lehla a usnula s hořkou úlevou. V noci se mi zdála tma.

Andrej řekl, že tchán je svérázný člověk, řekl, abych si ho nevšímala. Andrej řekl, že mu dal tři sta rublů na benzín, aby se mnou zajel na ústřední hřbitov do krematoria.

Zdejší kraj je drsný. Všude je step, ale tam, kde se rozlévá voda, je zeleno a vlhko, místní těm místům říkají mokřady. Otec bydlel pět set kilometrů odsud, v Astrachani, tam v ústí Volhy kotví přívozy, které začínají jezdit přes řeku, jakmile začne plavební sezona. Převozníci jsou ve vsích vážení lidé, bez nich se člověk nikam nedostane. Dřív měl převozník zvláštního pomocníka, který obcházel cestující a vybíral peníze za převoz. Teď, tvrdil otec, je systém placení elektronický, na každém přívozu je kamera. Stojí tam kontrolor. Jeden převozník řekl, že si nikdy nebral peníze za mrtvé. Když přece člověk převáží mrtvého, beztak ho to stojí dost a mrtví za sebe zaplatit nemůžou. Byla to svého druhu soustrast s lidským zármutkem.

Ale co se objevily kamery, žádní černí pasažéři na přívozu nejsou. Dokonce ani mrtví černí pasažéři tam nejsou. Převozník jednou pustil zadarmo auto s nebožtíkem a dostal tři tisíce rublů pokutu.

Michail Sergejevič zavolal v 9.50 a řekl, abych vyrazila. Popadla jsem růžovou nákupní tašku z pláštěviny a sešla dolů. Všechno kolem bylo šedivé. I světlo bylo šedivé jako srst a vítr byl zuřivý jako hladové zvíře. Všechno kolem vypadalo jako v únoru. Vždyť taky byl únor.

Michail Sergejevič na mě čekal u vchodu. Nic jsme si neřekli a vydali se spolu přes dvory.

Ani jeho tchán nic neřekl a jednoduše kývl na můj pozdrav. Posadili mě na zadní sedadlo. A začali jsme čekat. Seděli jsme mlčky a čekali, až přišla žena v nafouklé červené péřovce s lesklou tvarovanou kabelkou. Pozdravila a posadila se vedle mě. Tchán Michaila Sergejeviče nastartoval a vyrazili jsme.

Žena řekla, že je ošklivo. Michail Sergejevič a jeho tchán jí přitakali. Minuli jsme supermarket Pjaťoročka,

garáže a ocitli se v šedivé průmyslové zóně. Tam jsme ženu vysadili.

Se mnou se nikdo nebavil. Tchán Michaila Sergejeviče si stěžoval na plynaře, řekl, že vyměnit trubky je samo o sobě drahé a plynař chce ještě tři tisíce rublů navrch. Tchán Michaila Sergejeviče řekl, že ho poslal do prdele a zavolal na bytovou správu, aby si na něj postěžoval. Máma čekala na plynaře dva týdny, měsíc před smrtí si koupila nový plynový sporák, ale polévku vařila na starém, protože plynař ne a ne přijít. Máma mě poprosila, abych ještě jednou zavolala na správu, ale tam mi řekli, že plynař bude moct přijít až za týden. Za týden mámu odvezli do hospice. Za dalších pět dní umřela, měli jsme jiné starosti než plyn. Nová lesklá trouba stála v rohu kuchyně, zabalená v celofánu jako nevěsta.

Tchán Michaila Sergejeviče řekl, že západní propaganda to už vážně přehání. Čím se to tam na tom svém Západě zabývají, zeptal se. Navlíkli si blyštivý spodřary a tancujou, teplouši, ale co když bude válka? Co bude, když bude válka? Sexuální výchova je zvrhlost, prohlásil tchán Michaila Sergejeviče. Dítě ve školce má umět držet kalašnikov. Sám vnuka naučí skládat a rozkládat samopal, aby věděl, jak se to dělá. Právě takhle se to dělá, jediný, co americký kurvy uměj, je držet ve třech letech v ruce šprcku. Kdežto naše ruský děti od plenek věděj, co je samopal. Když začne válka, každej půjde bránit vlast. Starej, mladej, všichni půjdou bránit vlast. Šukat umí každej, na to moc rozumu nepotřebuje. Ale milovat vlast, to je práce.

Tchán Michaila Sergejeviče řekl, že po skypu mluvil s kamarádem Němcem. Ten vyhrožoval, že bude třetí světová. Němec řekl, že mají atomový zbraně, a tchán na to, tak přijď, jenom si nezapomeň špek, nacpu ti tu tvoji atomovou zbraň do prdele. Mlčela jsem. Tchán Michaila

Sergejeviče řekl, že je to tam samej teplouš, ženský jsou tam kurvy, po pérech skáčou, jako by byly na nějaký atrakci. Začala jsem se dusit.

Začala jsem se dusit. Z okýnka bylo vidět šedivou step – takovou barvu měly máminy vlasy. Když jsem ji hladila po hlavě, viděla jsem, že půlku jich má šedivou. A vlasy měla kudrnaté. Máma říkala, že první vlasy, které jí vyrostly po chemoterapii, byly úplně kudrnaté, jako mají černoši. Máma říkala, že když si babička nechala po chemoterapii narůst první vlasy, chtěla se, že je z ní teď černoška.

Teplouši, kurvy, řekl tchán Michaila Sergejeviče. Řekla jsem, promiňte, nemohl byste být chvíli zticha? Zmlkl.

Lidi mluví hodně. Zvykla jsem si na to. Ale jeli jsme pro popel mé matky a cesta měla být naplněna uctivým mlčením. Měla jsem tiše plakat na zadním sedadle a tchán Michaila Sergejeviče neměl nic říkat. Mohl probíhat tichý rozhovor, mohlo hrát rádio, mohlo se dít cokoli, ale ne politické žvásty o teplouších a kurvách.

Tchán Michaila Sergejeviče nevěděl, že jsem lesba. Ale já jsem měla chuť namítnout – o homosexuálech nevíte vůbec nic. Kde se ve vás bere taková fixace na anální penetraci? Proč chcete strčit do Němcova análního otvoru samopal namazaný špekem, chtěla jsem se zeptat. Ale nezeptala jsem se. Kondomy přece nikomu neškodí, ale naopak pomáhají chránit život. Ale co samopal? Samopal je určen k zabíjení lidí.

Kvůli puštěnému topení a voňavému stromečku se nedalo dýchat. Je to zoufalství, napadlo mě. Ale nic jsem neřekla.

Poprosila jsem, aby na mě počkali na parkovišti u hřbitova. Zašla jsem za hřbitovní plot a zapálila si. Hřbitov byl plný křiklavě barevných umělých květin. Otočila jsem hlavu – hřbitovní správa vypadala jako

prosklené provinční tržiště. Za střechou toho skleníku se kouřilo z komínu krematoria. Vešla jsem do prvních dveří, na které jsem narazila. Bylo mi řečeno, že papíry vyřizuje vedlejší oddělení. U vedlejších dveří stála fronta, a tak jsem se posadila, že počkám. Postarší žena se bavila s mladíkem. Povíдали si o tom, jaké místo bude lepší koupit dědečkovi. Na ústředním hřbitově je draho, ale musejí ho pochovat k matce, jak si přál. Jenže na ústředním hřbitově je strašně draho. Mohli by ho pohřbít na vesnici vedle zete. Jenže to se dědeček urazí, bude k nim chodit po nocích a bude řvát. Celý život na všechny jenom řval a ani teď se nemůže uklidnit. Žena řekla, že k ní nedávno přišel a řval. Byl to takový neutišitelný dědek.

Vešla jsem do vedlejších dveří. V nevelké hale byla prosklená vitrína a v ní na poličkách stálo několik uren, mezi nimiž jsem poznala tu máminu. Byla šedivá, s maličkým černým perličkovým kvítkem na víku. Takový nevkusný kvítek, pomyslela jsem si, jako na levných kalhotkách. Andrej navrhl, abychom vzali tuhle, já jsem vybrala ostře červenou, ručně malovanou urnu. Byly na ní květy jako na tradičních dřevěných talířích s rostlinnými ornamenty. Ale Andrej vybral šedivou, máma neměla ráda pestré věci. Tahle urna byla šedivá jako bok říční ryby nebo jako kapota Lady Sputnik – takovou měl můj otec v sedmadevadesátém roce. Šedivá urna byla dvakrát levnější, ale já chtěla koupit tu dražší. Vzala jsem všechno, co bylo dražší – pěkný hedvábný přehoz s vytlačenými květy a tu nejdražší z rakví určených ke kremaci. Rakev se barvou podobala perleťovým tubám z parfumerie. Máma měla ráda všechno pěkné, a tak jsem jí i rakev pořídila pěknou.

Mámina urna stála vedle červené urny – takové, jakou jsem jí původně chtěla koupit já. No jo, vždyť by je

ale zaměstnanci mohli prohodit a já bych si pak odnesla popel nějakého mně neznámého člověka. Ale kdo může zaručit, že v mámině urně je mámin popel? Nikdo. Kremace přece neprobíhala v naší přítomnosti. Klidně mohli do kapsle nasypat obyčejný popel a mámino tělo hodit do společného hrobu, aby zbytečně neplýtvali energií. Ale to je nezákonné. Jenže koho dneska vzrušují zákony a jejich dodržování? Nikoho. Nezbyvá než věřit ve svědomitost pohřebních činovníků.

Jen tak jednoduše si člověk urnu odnést nemůže. Bez dokladů na popel se urna nedá pohřbít ani převážet letadlem. Ovšem vitrína je otevřená, mohla bych z ní kteroukoli urnu ukrást. Ale k čemu by mi byl popel někoho cizího?

Vrátila jsem se tam, kde žena se synem chtěli koupit místo pro řvoucího dědečka. V čekárně bylo prázdko, a tak jsem zaklepala. Žena mi řekla, abych šla dál. Seděla u stolu, zabalená do šátku z psí srsti. Řekla, že má ofouknutá záda a že se teď nemůže natáhnout k příslušné skříni s dokumenty. Poradila jsem jí, aby si koupila Nimesil. Zeptala se mě, kam vezu popel, protože v papírech stojí, že potřebuju potvrzení o neuložení urny. Řekla jsem, že vezu urnu do našeho rodiště, na Sibiř. Žena se mě zeptala, kde se popel chystám uložit. V Ust'-Ilimsku, odpověděla jsem. Na to mi řekla, že bych měla do Volgogradu poslat papír o tom, že jsem popel uložila. Slíbila jsem, že to udělám, ačkoli jsem to dělat nemínila. Žena to zjevně věděla, ale nemohla mi neříct, abych jim papír poslala. Tím na mě jakoby delegovala jakousi zodpovědnost a já ji jakoby přijala. Žena se podívala na mou občanku a na mě a řekla, že si nejsem podobná. Potom mi dala všechny papíry a poprosila mě, abych šla za ní. Šla jsem.

Žena vyrazila bez bundy. Řekla jsem jí, aby si ji oblékla, že se nastydne ještě víc – já nespěchám a počkám. Žena mávla rukou a vyšla do větru ve své syntetické blůzce a psím šátku. Vešly jsme do vedlejších dveří. Tam žena otevřela vitrínu a vybídla mě, abych si vzala urnu s mámi-
ným popelem. Vzala jsem si ji a usmála se na ženu, jako by mi podávala chleba nebo ovocný koláč. A na rozlou-
čenou jsem jí popřála, aby se uzdravila. Žena řekla, že se
určitě uzdraví, a nařídila mi, ať už k nim nikdy nechodím.

Urna byla jako velké studené vejce. Ležela v ní zale-
tovaná kapsle s popelem. Otřela jsem kapsli rukou a na
dlani mi zůstal šedivý poprašek. Čí je to popel? Mámin,
nebo někoho cizího? Olízla jsem si prst. Popel nebyl ja-
ko prach, byl hrubší a pevnější než obyčejný prach. Byl
jako břidlicový nebo střelný prach. Na dně urny jsem
našla natržený papírek s máminým příjmením a iniciá-
lami. I papírek byl celý od popela. Čí je to popel? Mámin,
nebo někoho cizího?

Zavřela jsem urnu a položila ji do své růžové tašky
z pláštěviny. Na internetu se píše, že urna s popelem ne-
váží víc než pět kilo. Tahle vážila míň. A přitom je v ní
popel z těla, popel z oblečení a přehozů, popel z drahé
krémové rakve, popel z květin, popel z obvazů, kterými
měla máma převázané ruce a nohy, popel z chryzantém
a růží. Možná je v ní i popel z umělohmotného věnce,
i když jsem pohřební zřízence poprosila, aby ho před
kremací dali pryč. Řekli, že to udělají, ale copak jim mů-
žu věřit? Co když tam ty otřesné bílé umělohmotné kvě-
tiny přece jen jsou? Jestlipak je tam mámin popel? Kde
je její popel? Je to její popel, nebo popel někoho cizího?

Vykouřila jsem cigaretu a nasedla do auta.

Tchán Michaila Sergejeviče nic neřekl. Michail Serge-
jevič se neotočil, ale zeptal se, jestli jsem si vyzvedla

urnu. Odpověděla jsem, že ano a že teď musím do márnice.

Tchán Michaila Sergejeviče nastartoval a vyrazili jsme. Jeli jsme zpátky šedivou stepí. Hrál rádio, voňavý stromeček se houpal.

Cestu mám ze všeho nejradši. Ráda se dívám z okna, v tu chvíli jako bych se prostřednictvím vlastního pohledu proměňovala v cestu. Jednou jsem v Kazachstánu ve stepi viděla velbloudy. Tiše se pásli, jedli nizoučkou travu, která rostla v písku.

Když jsme s mámou jely ze Sibíře do Astrachaně, řekla, že se blížíme k Astrachani a že uvidím velbloudy. Viděla jsem step, ale velbloudy ne. V hnědém lehátkovém voze s otevřenými kupé jsme jely téměř celý týden. Něco jsme jedly, nejspíš instantní nudlovou polévku, vařená vejce a pirohy, které jsme si kupovaly na stanicích. Bylo mi deset let. Bylo nesnesitelné vedro. A soused v kupé na horním lehátku strašně hlasitě chrápal. Dusily jsme se smíchy, ten smích byl jako extáze mého sblížení s mámou. Nikdo kolem nebyl, jenom my jsme se smály. Protože u nás na Sibíři už bylo ráno, zatímco tady na jihu byla ještě noc.

Před jižními městy se vlak na čtvrt hodiny zastavil. Máma vyrazila do stánku pro zmrzlinu. Vlak se rozjel, jel hrozně pomalu, ale máma pořád nikde. Dusno ve vagonu a strach mi sevřely hlavu. Dívala jsem se na stanici, která se plazila pryč, na šedomodré stánky s pečivem, na sloupy, na bílou nádražní budovu a ztrácela jsem je, v okně už nebyly, protože vlak se od nádraží vzdaloval. Žena z vedlejšího lehátka se na mě dívala. Zeptala se mě, kde mám mámu, a já jsem odpověděla, že máma odešla pro zmrzlinu. Žena začala vzdychat. Máma nestačila koupit zmrzlinu a vlak jí ujel. Zbývaly ještě dva dny cesty. Seděla jsem na svém lehátku a necítila tělo. Měla jsem

strach. To nic, řekla žena z vedlejšího lehátka, někdo ti přece přijde naproti. Najít ti v každém případě dáme. Máte hodně věcí? zeptala se. Nedokázala jsem odpovědět. Moje máma zůstala někde tam, na nádraží, s peněženkou a krabičkou tenkých winstonek. Vlak zrychloval. Bylo časné ráno. Jela jsem do Astrachaně sama.

Ale máma se vrátila, nemohla zmrzlinu najít na nádraží, a tak se vydala ke stánku v dálce a tam, když už jí prodavačka vracela peníze, uviděla, že vlak se pomalu rozjíždí. Naskočila do posledního vagonu. Průvodčí ji nechtěla pustit, ale máma ji přemluvila. Řekla, že má ve třetím vagonu dceru.

Nepamatuju si mámin obličej ve chvíli, kdy vběhla do našeho kupé. Pamatuju si jen její hystericky vyplašený hlas. A zmrzlinu v oplatkovém kornoutku.

Proč píšu, že si nepamatuju její obličej? Nejspíš proto, abych vyprávění přibarvila. Ve skutečnosti jsem si během psaní její obličej v onu chvíli vybavila. Byl kamený, s pevně sevřenou čelistí, nažloutlý ve světle ranního slunce a také kvůli dusnu ve vagonu, ve kterém jsme jely několik dní. Na tom obličejí byly oči – lesklé a neklidné. V očích se zračila hrůza a vzrušení. Mámin zamračený obličej s mírně nadzvednutými víčky a sevřenými rty vidím i teď. Jako by se ke mně neustále přibližoval. A zmrzlina taje a stéká po pórovitém oplatkovém kornoutku tělové barvy.

Jeli jsme po šedivé stepi. Růžovou tašku s máminým popelem jsem měla u sebe na klíně. Nebyla jsem si jistá, jestli můžu urnu položit na zem mezi nohy. Člověk by se přece k lidským ostatkům měl chovat s úctou. Ale mít urnu na klíně bylo nepohodlné. Proto jsem roztáhla nohy a sevřela ji mezi stehny.

Když tchán Michaila Sergejeviče zaparkoval u oblastní

nemocnice v ulici Zemljačky, poprosila jsem Michaila Sergejeviče, aby urnu podržel. Vzal ji opatrně do náručí.

Teď se mi zdává sen, že jdu a jdu kolem lednic v márnici a vím, že v jedné je uloženo tělo mé mámy. Nahé zmražené tělo v pevném černém pytli. Když jsem kolem těch lednic šla poprvé, abych si vyzvedla pitevní zprávu, nedošlo mi, že právě tahle skříň s boxy je místo, kde se přechovávají těla. Vyšla jsem po schodech nahoru, kde na mě čekala patoložka. Zeptala se mě, jaké měla máma vzdělání, kdy se narodila a na co zemřela: střední odborné, 1970, měla rakovinu. Patoložka se na mě podívala velmi pozorně, jako by se snažila zjistit, jestli jsem dcera vlastní matky. Když našla v obličeji podobnost, odvedla mě do kanceláře a dala mi zprávu. Potom někam zavolala, pronesla mé a mámino příjmení, a když zavěsila, nařídila mi, abych počkala venku. Neřekla, na co přesně mám čekat.

Vítr byl zuřivý. Byl to pořádný víchr. Stála jsem před vchodem do márnice, a aby mi nebyla zima, pootevřela jsem dveře, ze kterých vanul zápach mrtvol a formaldehydu. Nevěděla jsem, na co čekám. Bylo mi řečeno, abych čekala, a tak jsem čekala. Na chodbu vykoukl velký plešatý chlap. Hlasitě zakřičel, že dělám průvan. Zeptala jsem se ho, jestli můžu počkat vevnitř, řekl, že nesmím. Řekl mi, abych čekala venku. A tak jsem dveře zavřela.

Kouřila jsem a prohlížela si polorozbořený dvůr márnice. V tom větru se zdál špinavý a strašný. Omlácený betonový koš na nedopalky, zmrzačený pancéřový plot, rozpadlé schody. Nevěděla jsem, jak dlouho ještě budu muset čekat. Přišla mi esemeska od Andreje, ptal se, co se děje. Odpověděla jsem, že nevím, že prostě čekám. Bylo mi řečeno, abych čekala. Tak čekám.

Trápil ji kašel a sípavě dýchala. Poté, co jsem si vyzvedla popel, jsem mluvila s patoložkou. Byla to mladá,

asi pětadvacetiletá dívka, odbarvená blondýnka s prodlouženými řasami a tetovaným obočím. Byla strašně maličká. Zeptala jsem se jí, na co máma umřela. Patoložka zvedla k očím spojený palec a ukazováček s umělými nehty a ukázala mi, jak velké byly metastáze v plicích. A pak prsty ještě trochu přiblížila a ukázala, jak velké byly metastáze na páteři v oblasti beder. Zeptala jsem se jí, v jakém stavu byly ženské orgány, a ona odpověděla, že dělohu a vaječníky měla máma jako mladá holka.

Patoložka řekla, že máma umřela na otok mozku. Když přestanou fungovat játra, všechny tekutiny se zpočátku hromadí v plicích, potom se přelévají do srdce, potom přestane fungovat mozek. To je všechno. Několik dní máma ležela v bezvědomí na umělé plicní ventilaci. Nic ji nebolelo, doktoři jí dávali injekce proti bolesti.

Poslední rok byl ustavičným čekáním. Když po chemoterapii a ozařování doktoři mámě našli maličkou metastázi v játrech, začala jsem čekat. Všichni začali tiše čekat. Jenomže všichni čekali na zázrak. Kdežto já jsem na zázrak nečekala.

Čekat rok na smrt není to samé jako čekat rok na něco jiného. Čekat rok na smrt je jako čekat na neštěstí a úlevu zároveň. Čekat rok na smrt je dlouhé a nepříjemné. Čekat rok na smrt není to samé jako čekat na stěhování nebo na vydání knihy. Jako by najednou každá minuta představovala možnost zázraku a doposud nenalezeného štěstí. Ale není to tak. Je to těžké období předčasného smutku. Pak jsem čekala ještě dva týdny, když máma úplně přestala vstávat. Ty dva týdny byly jako velká doba neštěstí. Nekonečná doba ticha.

Přesně týden, zatímco máma umírala, jsem bydlela v jejím bytě. Chodila jsem do obchodu a nosila jí květiny a dárky. Pokaždé když jsem šla po chodbě do schodů, myslela jsem si, že zatímco jsem byla pryč, máma

umřela. Ale pořád ještě byla živá. Nevidoucíma očima sledovala televizi a mlčela.

Na co myslela, když se dívala na televizi v době před smrtí? Snažila jsem se na to přijít sama, ale ptala jsem se i jí. Nikdy mi to neřekla. V noci jsme spaly spolu – nohy jedné u hlavy druhé – na jednom gauči. Já jsem nespala, poslouchala jsem její dech. Poslouchala jsem, jak umírá.

Ke vchodu do márnice přijela sanitka. Dva zachmuření muži otevřeli kapotu a začali si navlékat modré gumové rukavice, mě si přitom nevšíмали. Až když procházeli kolem, zeptali se mě na příjmení. Já jsem se zeptala, jestli mám jít za nimi, odpověděli mi, že mě zavolají sami.

Ve filmech člověk vidí, že identifikace se týká jenom těch, jejichž blízcí zahynuli za nějakých strašných okolností. Někdo je zabil, měli autonehodu nebo zemřeli někde venku na infarkt. Ale nevěděla jsem, že identifikace je nutná, i když váš blízký člověk zemřel v nemocnici nebo doma. Teď vím, že tu proceduru potřebují pohřebáci. Bojí se, aby do rakve nedali špatného člověka. Mušejí se pojistit.

Muž v modrých rukavicích vykoukl zpoza dveří a zavolal mě. Vyhodila jsem nedokouřenou cigaretu a vešla dovnitř. V hale u skříně s boxy na vysokém pojízdném lůžku ležela hromada v pevném černém celofánu. Poodstoupila jsem. Nechtěla jsem a nedokázala jsem se přiblížit. Bála jsem se. Stoupla jsem si naproti a čekala. Muž v modrých rukavicích odhalil mámino tělo po pás. Hlavu měla odvrácenou, a tak jsem jí nemohla vidět do obličeje. Ale poznala jsem ji podle dlouhého předloktí položeného přes bezprsou hrud'. Barvu měla jako starý přezrálý citron. Poznala jsem ucho a ostrý záhyb čelistní kosti. Mám stejnou čelist, stejné ucho a stejný nos. Poznala jsem její vlasy, které zešedivěly a dostaly barvu zplstnatělých chlupů.

Ale procedura vyžadovala detailnější identifikaci. Muž v modrých rukavicích nadzvedl máminu hlavu. Vzal ji jako těžký pevný meloun a obrátil ji ke mně obličejem. Celofán hrubě zašustil. Uviděla jsem mámin obličej. Byl klidný.

Řekla jsem ano, je to máma. A tak muž v modrých rukavicích zase její tělo přikryl a druhý muž v modrých rukavicích mě poprosil, abych šla k železem obitému stolku a podepsala protokol. Protokol byl vytištěný na šedivém papíře. Propiska byla obyčejná, měla průsvitné tělo a modré okousané víčko – takové propisky mi máma kupovala na školním trhu k prvnímu září. Podepsala jsem protokol a vyšla do větru.

Patoložka byla přátelská. Zavedla mě do kanceláře a opatrně za námi zavřela dveře. Popsala mámino tělo, jako by byla pionýrka a měla za úkol ukázat na slepé mapě hlavní města Konga a Číny. Děkuju, řekla jsem. Ne- ní zač, odpověděla. Prošla jsem kolem chladicího boxu, kolem řady pojízdných lůžek, na jednom z nich předevčírem leželo mámino tělo. Kdežto teď je mámino tělo anonymním popelem v zaletované kapsli. Nejsou v něm teď metastáze, není na něm hrubá jizva po uříznutém prsu vedoucí až k podpaží. Není špičatý nos a nejsou pěkné ruce. A ani čelist není.

Vyšla jsem k betonovému odpadkovému koši a podívala se před sebe na nemocnici. Vítr nebyl. A nebyl ani vzduch. Jeden z mužů v modrých rukavicích stál u vchodu a kouřil. Nepozdravila jsem ho, stejně by si na mě nevzpomněl. Stál a kouřil, dokud mu v kapse nezačal zvonit tlačítkový mobil. Pak vyhodil nedopalek, telefon típl, vylezl do schodů a prošel kolem mě do márnice.

Ještě chvíli jsem tam zůstala stát. Chtěla jsem si to místo zapamatovat. Chtěla jsem si to místo zapamatovat,

jako si chce člověk jindy do paměti uložit hezkou krajinu, i když tohle místo bylo otřesné. Bylo ale důležité. Jenže se do mě nemohlo vejít, jako ostatně všechna důležitá místa.

Nasedla jsem do auta a vzala urnu do náručí. Dál jsem potřebovala do penzijního fondu. Vezli mě tam stepí.

Zajímalo by mě, jestli už jsme projeli tři sta rublů, nebo ne, přemýšlela jsem.

Když přemýšlím o těle, vidím tuto step, step nebo nějaké prázdné místo. Takové zpustlé místo, které si představuju, bylo na Sibiři, kde jsme kdysi bydleli. Šedivé nezastavěné místo kousek od pošty s vypálenou zaprášenou trávou: vidím kusy betonu a ocelové pruty, které sem tam trčí ze země.

Proč se to děje? Když vzpomínám na mámino tělo, cítím, jak ve mně cosi vázne. Ten pocit se podobá stesku.

Když si před spaním rukou přejíždím po břicho, vzpomínám na mámu. Na její poloprofil a hlas. Ta vzpomínka ve mně vyvolává pocit hořké ztráty. Jako by mámi na přítomnost na tomto světě byla spojena s nějakou chybou nebo hloupostí. Sebe samu vnímám jako něco náhodného. Ale jsem. A ona taky na tomto světě byla.

Step je obnažené tělo země.

Ale step není náhodná a ani já nejsem náhodná. Ani máma není náhodná.

Když ležím před spaním ve tmě, neustále se do ní dívám a promítám si v hlavě obrázek ze smuteční síně. Tmavá smuteční síň s lacinými těžkými židlemi, zataženými okny a hloupou umělohmotnou hudbou. Přesně uprostřed je skvrna jemně máslové barvy – rakev, v níž leží mámino tělo. Dívám se na ni, dívám se na ni tak, jako by se něco mohlo změnit. Ne, neožije, nepohne ústy. Ale něco se změnit musí. Obrázek v mé hlavě

se musí proměnit v něco nového nebo alespoň v prázdnotu. Jenže prázdnota se nedostavuje a stejně tak se nedostavuje ani klid.

Viděla jsem kousíček nemocničně modré noční košile pod máminými úmrtními šaty. Límeček košile ležel na jejím vzednutém hrudníku. Někdo vlastnoručně oblékl její tělo, umyl jí vlasy, namaloval ji a uložil do rakve. Sama jsem se jí dotknout nedokázala.

Jen jsem k ní natáhla hřbet ruky, jako bych chtěla zjistit, jakou má teplotu. Dotkla jsem se jejího spánku, toho, který jsem líbala na rozloučenou. Byla studená jako kámen, ale horní vrstva tkáně už poroztála, a tak jsem pocítila, jak se vytratila živá pružnost, zůstala jen poddajná ledová tkáň spánku. Pomalu jsem ruku od-táhla. Teď ustavičně přemýšlím: kdybych ji na jejím těle, její ruce, obličej nebo nohou podržela déle, co by se mnou teď bylo, jak by fungovala má paměť? Možná že kdybych se jí dotkla pořádně, bez obav, kdybych vlastní rukou přijala její chlad a mrtvolnost, urychlila bych proces její proměny v prázdnotu u sebe v hlavě. Spíš ne. Má paměť by uchovávala ten tělesný prožitek blízkosti matčina mrtvého těla.

Nic ji nemůže proměnit v prázdnotu. Dál a dál ve mně leží ve své zářící rakvi. Jako by byla mým neoddělitelným a nepostradatelným orgánem. A zdá se, že to tak taky je. Je to má neoddělitelná rána.

Rána to není proto, že nezůstala naživu, ale proto, že vůbec byla.

V rakvi, v jemném sněhobílém hedvábí, byla završením mé bolesti. Byla nesmírně krásná a nastrojená jako panenka. Kdybych si vybírala květinu na své šaty, vybrala bych květ s hrubým černým středem a zářivými, v šeru svítícími žlutými a bílými okvětními lístky.

Poděkovala jsem tchánovi Michaila Sergejeviče a řekla, že dál už půjdu sama. Tchán Michaila Sergejeviče přikývl a vystoupila jsem z auta.

Žena v penzijním fondu mi řekla, že mám jít k jinému okýnku. Řekla jsem rovnou, že mi umřela máma a potřebuju vybrat peníze. Zaměstnankyně na mě ani nepohlédla a podala mi nějaký natržený lístek s načmáraným číslem. Řekla, ať čekám, než se rozsvítí moje číslo.

Seděla jsem u tabule, držela jsem urnu jako drahocenné vejce a hladila ji. Byla studená a ležel v ní lidský popel.

Vedle seděl muž v kožené bundě. Měl mírně opuchlý obličej, ale ne z kocoviny nebo z únavy, měl prostě takový obličej. Jeho bunda bez přestání vrzala o umělohmotné opěradlo židle. Muž se neustále díval buď na svůj lístek, nebo na tlačítkový mobil. Jeho číslo se na tabuli ne a ne rozsvítit, stejně jako moje.

Rozhodla jsem se, že nebudu čekat, jednoduše jsem zaklepala a vešla do kanceláře. Seděly tam dvě ženy, bavily se o svých záležitostech, jako by měly věčnou pauzu na oběd. Daly mi další lístek a řekly, abych si šla na poštu pro pět tisíc sto dvacet sedm rublů a tři kopějky. Pomyslela jsem si, že je to hodně divné – člověk pracoval a žil celý život a na smrt dostává sotva pár kopějek, vždyt i rakev stojí víc. Jedna z žen se na mě soucitně podívala a navrhla, že moji mámu „prožene systémem“, aby zjistila, jestli neměla úspory někde jinde. Jaképak úspory, řekla jsem, celý život jen taktak vycházela. Ale žena mi řekla, že mámu podceňuju, uspořila v soukromém penzijním fondu sto sedmdesát tisíc a já je jako právoplatná dědička můžu dostat.

Andrej říkal, že nikdy žádné peníze neměli, ale přibližně jednou za půl roku mu máma řekla, aby s ní vyrazil na trh. Jeli koupit novou televizi nebo objednat

skříň s posuvnými dveřmi. Před smrtí si máma koupila nový plynový sporák.

Zvláštní, pomyslela jsem si. Schovávala a spořila ty peníze tajně, aby o tom nikdo nevěděl.

Vzpomněla jsem si, jak mě máma týden před smrtí poprosila, abych vybrala z její karty důchod a dala ho do skříně mezi prostěradla a povlaky na peřiny. Stejně to dělala i moje babička, její matka. O narozeninách a jiných svátcích mě babička vždycky odvedla do ložnice, poprosila mě, abych zavřela dveře, a otevřela šatní skříň. Chvíli se v ní přehrabovala, pak vytáhla jednu tři sta, jindy pět set rublů. Suma záležela na statusu svátku. K narozeninám jsem dostávala pět set a na Nový rok tři sta rublů. Za ně jsem si mohla koupit všechno, co budu chtít. Ale pak jsem to musela přinést ukázat babičce, aby se přesvědčila, že peníze nepřišly nazmar. Kdovíproč si nepamatuju nic z toho, co jsem si koupila, ale moc dobře si pamatuju babiččin zklamaný pohled. Nejspíš jsem si kupovala něco docela jiného, než co ode mě očekávaly mé starší příbuzné.

Máma měla peníze schované v komínku vyžehleného prádla. Když jsem jí přinesla sedmnáct tisíc, už nemohla vstát a peníze schovat. Řekla mi, abych tam sama uložila čtrnáct tisíc a tři abych si vzala na dárek na její památku. Zatvářila jsem se, že jsem si je vzala, ale přitom jsem je tam nechala. Máma řekla, že teď vím, kde peníze jsou. Pro každý případ.

Každým případem se rozumí smrt. Nikdo smrti neříká smrt. Smrti se říká každý případ, odchod a používají se i různá jiná slova, která v běžné řeči smrt neznamenají. Máma neměla umřít, měl nastat každý případ.

Andrej mě vezl, aby mi ukázal psa. Obrovského hloupého vlkodava, kterého si s mámou pořídili na zahradu. Jeli jsme Andrejovou běžovou nivou a mně se dělalo

špatně od žaludku. Mluvil o všem možném – o zničeném sovchozu, o kravách, které dřív choval jeho otec, o tom, jak kočky jedí psí žrádlo, ale myši nechytají.

Zeptala jsem se ho, jestli chápe, že máma umírá. Andrej řekl, že není malé dítě a že všechno chápe. Mě tenkrát napadlo, když všichni kolem nejsou malé děti, proč smrti říkají každý případ? Zeptala jsem se, co budeme dělat, až máma umře. Andrej řekl, že neví. Řekla jsem, že ji chci odvézt do našeho rodiště, na Sibiř. Řekl, že tohle už nechává na nás.

Každý případ v životě nastane jednou. Oškrábala jsem brambory ke slanečkovi a sedla si na zem u mámina gauče. Řekla jsem mámě, že nikomu se neuleví, jestli si nepromluvíme. Řekla, pojďme si promluvit. Řekla jsem, že ji můžu odvézt na Sibiř. Máma řekla, že to je strašně drahé. Řekla jsem, že tělo nikdo nepoveze, že tělo můžu nechat zpopelnit a přivést ji na Sibiř. Tak to mě pohřbi vedle babičky, řekla. Vedle Světky mě nepohřbívej, pohádaly jsme se, než umřela. A pochovej mě v tom kostýmku, který visí ve skříni, v béžovém. Řekla jsem jí, že v tom kostýmku ji nebudu moct nechat zpopelnit, protože obsahuje syntetické materiály. Tak v černých šatech po kolena, řekla. Dobře, řekla jsem. To by stačilo, řekla máma, běž škrábat brambory, budu se dívat na televizi. Dobře, řekla jsem.

S tetou, máminou sestřenicí, půjde všechno snáz. Pohřbívá příbuzné každý rok, a ne jednoho. Napsala jsem jí mail, že máma umírá a nevydrží víc než dva týdny, je to s ní hodně špatné. Poprosila jsem ji, aby zašla na úřad pro povolení k uložení popela do rodinného hrobu. Teta napsala, že to vyřídí.

Zabalila jsem urnu do krabice a obalila ji černou látkou. Se svou prací jsem nebyla zrovna spokojená: krabice

byla křivá a z látky místy trčely nitě. Když jsem byla malá, chodila jsem do kroužku ručních prací. Tam mě přísná Ljudmila Dmitrijevna učila háčkovat, vyšívat křížovým stehem a šít. Učila mě dělat všechno pečlivě, jak to mají dělat ženy. Máma mě taky učila dělat všechno pečlivě. Ale mně nikdy nešlo dělat všechno pečlivě. Máma mi často vyčítala, že když umyju nádobí, neutřu pořádně vidličky a lžíce. Jednou mě babička Anna učila, jak utírat vidličky utěrkou. Přehnula okraj naškrobené utěrky, aby vznikl ostrý růžek, a ukázala mi, že se musí vzít každá vidlička zvlášť a tím růžkem se musí vytrít mezi zuby. Zeptala jsem se jí, jestli opravdu takhle utírá každou vidličku. Každou, odpověděla mi babička Anna. Byla to děsivá představa.

Seděla jsem a dívala se na kostrbatou schránku na urnu s máminým popelem a vyčítala jsem si, že jsem spěchala a byla nepozorná. Máma by mi v tomhle případě řekla, že jsem všechno jako vždycky zmastila. Ale teď tu nikdo není. Oblékla jsem se a vyšla ven. Potřebovala jsem novou krabici na psí žrádlo a několikery kalhotky.

Andrej mě prosil, abych mu urnu neukazovala. Ve stánku s kancelářskými potřebami jsem pořídila krabici z lepenky a koupila kus černé látky. Na stránkách letecké společnosti bylo napsáno, že náklad s lidským popelem musí být zabalen do pevné krabice a potažen černou látkou. Moje krabice se nehodila, byla příliš úzká. Celou jsem ji rozstříhala, ale vhodná schránka pro převoz lidského popela z toho stejně nebyla. Odešla jsem do kuchyně a vzala krabici, ve které leželo psí žrádlo. Byla pevnější a širší, a tak jsem z ní vyrobila schránku a potáhla ji látkou. Krabici s mámou jsem schovala do tašky a uklidila ji na parapet.

Andrej se vrátil z práce, rozhlédl se po pokoji. Ústřížky látky a odřezky lepenky jsem uklidit nestačila. Chvíli

tam stál, díval se na to všechno a odešel. V kuchyni pustil televizi a odtamtud se mě zeptal, jestli je možné mít v bytě s živými lidmi popel mrtvého člověka. Co když v noci přijde, zeptal se. Odpověděla jsem, že v Japonsku a Evropě mnozí lidé uchovávají popel v obytných domech a není na tom nic strašného. A když máma přijde, může si s ní popovídat. V noci máma nepřišla.